

DOI 10.31718/2077-1096.21.1.114

УДК 611.91/.93

Гринь В.Г., Свінцицька Н.Л., Дейнега Т.Ф., Білаш В.П., Дубровіна О.В.

ЕПОНІМІЧНІ ТЕРМІНИ В МОРФОЛОГІЇ СТРУКТУР ГОЛОВИ ТА ШИЇ ЛЮДИНИ

Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава

Вступ. У морфологічних науках (анатомія людини, клінічна, топографічна та патологічна анатомія, гістологія, ембріологія, цитологія тощо) епоніми вживають давно й постійно. Фахівці застосовують терміни-епоніми, що сприяє їхньому професійному становленню, підвищує інтелектуальний рівень медика, адже в епонімі – частина історії, культури, яка творилася, починаючи від найдавніших часів великими сподвижниками медичної галузі знань до сьогодення важливим є дослідження епонімів у медичній галузі знань. *Мета.* В стислій формі пояснити походження епонімом при вивченні м'язово-фасціальних структур голови та шиї людини, дати уявлення про вчених, чіими іменами названі ті чи інші терміни шляхом бібліографічного аналізу літератури. *Матеріали і методи.* У роботі використані загальнофілософські та загальнонаукові методи дослідження, а саме: діалектичний, історично-хронологічний, бібліографічно-описовий, аналітичний тощо. *Результати та висновки.* Дослідження термінів-епонімів дозволяє зберегти для науки імена не тільки тих вчених, які ще залишаються в пам'яті вдячних нащадків, а й тих, які внесли вклад в науку, а потім були незаслужено забуті. Епоніми дають змогу орієнтуватися в історії медичної науки, особливо – періоду відкриттів та детальних досліджень анатомічних структур. З одного боку, епонімом надають певний національний колорит предмету, з іншого – проводять важливий і потрібний екскурс в історію медицини, також – незвичайні і нестандартні епонімом можуть полегшити запам'ятовування предмета.

Ключові слова: епонім, анатомія, м'яз, шия, фасція.

Вступ

Анатомія людини – це та галузь медичної науки, на якій базуються усі фахові дисципліни. Анатомія інтегрується з іншими природничо-біологічними та клінічними галузями медичної фахової освіти та практики, тісно пов'язаними з морфологією. Найменування з компонентами-власними назвами – це невід'ємна складова у назвах структур опорно-рухового апарату, серцево-судинної, нервової, травної, дихальної, видільної та ін. систем, органів чуття тощо [1, 4, 10, 14, 20].

У морфології (анатомія, гістологія, ембріологія, цитологія та ін.) епоніми вживають давно й постійно. Авторські назви охоплюють широкий спектр анатомічних утворень від найважливіших вузлових до менш важливих для практичної медицини. Але знання цих назв для дипломованого лікаря, викладача, науковця важливе насамперед із професійних позицій. Фахівці застосовують терміни-епоніми, що сприяє їхньому професійному становленню, підвищує інтелектуальний рівень медика, адже в епонімі – частина історії, культури, яка творилася, починаючи від найдавніших часів великими сподвижниками медичної галузі знань до сьогодення [3, 6, 7, 15, 17, 19].

Епоніми широко поширені в медицині, проте останнім часом все частіше виникає необхідність в їхній заміні на більш описові терміни.

Мета

В стислій формі пояснити походження епонімом при вивченні м'язово-фасціальних структур голови та шиї людини, дати уявлення про вчених, чіими іменами названі ті чи інші терміни шляхом бібліографічного аналізу літератури.

Матеріали та методи дослідження

У роботі використані загальнофілософські та загальнонаукові методи дослідження, а саме: діалектичний, історично-хронологічний, бібліографічно-описовий, аналітичний тощо. Цей бібліографічний аналіз базується на опублікованих рецензованих статтях, книгах, навчальних посібниках, монографіях. Для цілей даного систематичного огляду пошук літератури (що стосується розгляду епонімів у анатомічній термінології при вивченні м'язово-фасціальних структур голови та шиї людини) здійснювався у всесвітній мережі «Інтернет», вітчизняних джерелах літератури, науковій та електронній бібліотеках Української медичної стоматологічної академії за такими ключовими словами: «епонім», «епонімічний синдром», «череп», «м'яз», «фасція» і таке інше.

Результати та їх обговорення

Епонім (гр. *eponymos* – той, що дає ім'я, назву) – особа, від імені (прізвища) якої утворено назву місцевості, країни, народу; сама назва такого типу. Епоніми – медичні терміни, що мають у своїй основі власні назви – антропоніми й топоніми, що називають лікаря – винахідника або регіон масового поширення хвороби. Такі назви ніяк не характеризують денотат, а новоутворений медичний термін перебуває в різних термінологічних полях, підсистемах української мови [5, 8, 9, 11, 13, 21]. На сьогоднішній день в анатомії епонімічні назви все частіше зустрічаються в різних виданнях та підручниках з клінічної анатомії. Вони збереглися, не дивлячись на нову анатомічну (медичну) номенклатуру в клінічній практиці. Широко застосовуються в закордонних публікаціях та підручниках [1, 2, 12, 16, 18].

Дана робота адресована до важливої проблеми в морфології, що має велике значення як

для історії медицини, так і для практики морфологів (анатомів, цитологів, гістологів, ембріологів і ін.). У епонімах в сконцентрованій формі відбилися основні етапи науки про будову і розвиток органів людського тіла, боротьба думок і поглядів, становлення наукового світогляду людини та її місця в живій природі. Тема іменних термінів мало вивчена. У даній статті зібрані епонімічні терміни фасціально-м'язових структур голови і шиї людини, які використовуються як у вітчиз-

Альбінус Бернхард (1697-1770),

Аранції Джуліо (1530-1589),

Арнольд (Arnold) Фридрих (1803-1890),

Альбінус Бернхард (1697-1770), німецький анатом і лікар. Народився у Франкфурті-на-Одері. Медичну освіту здобув в Лейдені і Парижі. З 1721 року – професор анатомії і хірургії Лейденського університету. Відомий перекладами творів Везалія, Євстахія та Фабриція. Був обраний почесним членом багатьох академій наук, в тому числі Петербурзької.

Альбінуса верхньощелепний м'яз [B.S.Albinus] – аномальний м'яз верхньої щелепи; зовні нагадує плоску м'язову стрічку або веретеноподібний м'язовий пучок, який розташовується на передній поверхні верхньої щелепи, під м'язом-підіймачем верхньої губи (m. levator labii superioris).

Аранції Джуліо (1530-1589), італійський анатом і хірург. Народився в Болоньї. У віці 27 років обраний професором медицини та хірургії Болонського університету, пізніше – особистий лікар папи Григорія XIII. Ще будучи студентом, відкрив м'яз, що піднімає верхню повіку. Описав також артеріальну протоку. У його книзі «Анатомічні спостереження» (1564) є описи малого кола кровообігу, перегородок серця, вузликів півмісяцевих заслінок, венозної протоки.

Аранція м'яз [J.C.Aranzi] (м'яз-підіймач верхньої повіки, m. levator palpebrae superioris) – верхній відділ повікової частини колового м'яза ока; починається від клиноподібної кістки навколо зорового каналу та фасціальної піхви зорового нерва і прикріплюється до верхнього хряща по-

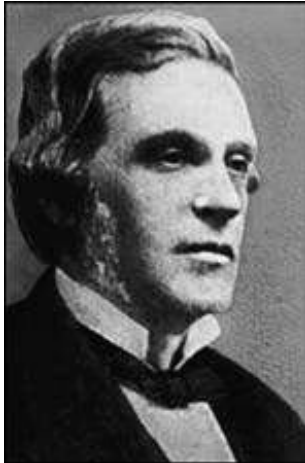
няній, так і зарубіжній літературі. Іменний покажчик включає імена осіб, пов'язаних з епонімами морфологічних структур. Цікаво познайомитися з портретами вчених – деякі з них рідко зустрічаються у вітчизняній літературі. Досвід викладання показав, що під час практичного заняття, заліків і іспитів багато хто із студентів зазнає труднощі в освоєнні і розумінні ряду термінів, які зустрічаються в навчальній літературі, але належним чином не пояснюються.

віки (tarsus superior).

Арнольд (Arnold) Фридрих (1803-1890), німецький анатом. Народився в Ландау. Медичну освіту здобув в Гейдельберзі. У 1826 році захистив докторську дисертацію на тему про будову головної частини симпатичного нерва людини. Після цього очолював кафедри в Цюріху (1835-1840), Фрейбурзі (1840-1845), Тюбінгені (1845-1852) та Гейдельберзі (1852-1890). Його численні роботи присвячені будові мозку і периферичної нервової системи.

Арнольда м'яз [F.Arnold] (власний м'яз-підіймач крила носа, m. levator alae nasi propria) – варіант будови мимічних м'язів крил носа; починається від верхнього краю хряща крил носа і прикріплюється на кінчику носа.

Боумен Вільям (1816-1892), англійський хірург, анатом, офтальмолог. Медичну освіту здобув в Бірмінгемі. Працював хірургом в лікарні Бірмінгема. У 1837 р. переїхав до Лондона. З 1838 року – демонстратор і хранитель Анатомічного музею. З 1848 по 1856 рр. – професор фізіології, патологічної анатомії і загальної патології в Лондоні. Вніс великий внесок у розвиток гістології. Вивчав мікроскопічну будову поперечно-смугастих м'язів, нирок, органів зору, капсулу ниркового тільця, яку за 60 років до нього описав російський вчений А.М. Шумлянський. Заслуги А.М. Шумлянського в цій області визнавав і сам В. Боумен.

Боумен Вільям
(1816-1892)

Генле Фрідріх
(1809-1885)

Іванов Олександр Володимирович
(1836-1880)

Боумена м'яз [E.W.Brucke] (меридіанні волокна війкового м'яза, *fibrae meridionales m. ciliaris*) – м'язові волокна зовнішньої частини війкового м'яза; починаються від білкової оболонки ока (*sclera*) і закінчуються ззаду у власній судинній оболонці (*choroidea*); підтягує власну судинну оболонку наперед та послаблює натяг капсули кришталика, беручи участь в акомодациї.

Генле Фрідріх (1809-1885), німецький анатом і патолог. Народився в Нюрнберзі. Медичну освіту здобув в Боннському університеті, був учнем І. Мюллера. У 1832 році захистив докторську дисертацію, після чого працював в Парижі. У 1840 році обраний завідувачем кафедри анатомії в Цюріху. У 1844 р. – професор анатомії в Гейдельберзі. З 1852 року і до кінця життя був професором і директором Анатомічного інституту в Геттінгені. Інтенсивно займався анатомією і мікроскопічною анатомією внутрішніх органів людини. У 1882 р. в Харкові професором Вагнером і прозектором Поповим був переведений з німецької мови його підручник «Нарис анатомії людини».

Генле м'язи [F.G.J.Henle] – верхній і нижній м'язи різців (*mm. incisivi superior et inferior*); верхній м'яз починається над зубним краєм верхньої щелепи, від рівня коренів латерального різ-

ця та ікла, біля кута рота з'єднується з м'язовими волокнами колового м'яза рота; нижній м'яз різців починається від зубного краю нижньої щелепи на рівні ікла, прямує до кута рота і закінчується у волокнах колового м'яза рота.

Іванов Олександр Володимирович (1836-1880), вітчизняний гістолог і офтальмолог. Після закінчення в 1859 р. медичного факультету Московського університету працював протягом 8 років в Німеччині у видатних офтальмологів. У 1867 році захистив дисертацію про нормальну і патологічну анатомію кришталика. З 1869 р. – екстраординарний професор кафедри очних хвороб Київського університету, а в 1875 році обраний ординарним професором. Наукові дослідження присвячені гістології та патології анатомії органу зору. Опублікував 24 роботи переважно в зарубіжній пресі.

Іванова м'яз (радіальні волокна війкового м'яза, *fibrae radiales m. ciliaris*) – середня порція м'язових волокон війкового м'яза, які з'єднують війкові відростки і трабекулярну сітку (*retinaculum trabeculare*); разом з меридіанними волокнами війкового м'яза утворюють м'яз-натягувач власної судинної оболонки (*m. tensor choroidea*).

Клейн Едвард
(1844-1925)

Койтер Волхер
(1534-1600)

Лаут Томас
(1758-1826)

Клейн Едвард (1844-1925), австрійський лікар і анатом. Народився в м. Ерсек (Угорщина). Працював асистентом лектора з гістології у Відні. У 1871 р. виїхав до Англії, де вивчав гістологію у Б. Сандерсона. У 1872 році обраний лектором по гістології в госпіталі св. Бартоломея в Лондоні. Вивчав також будову м'язів голови і обличчя. У 1869 р. опублікував монографію про будову мимічних м'язів рота.

Клейна м'яз [Ed.E.Klein] (м'яз-стискач губ, m. compressor labii, Краузе м'яз) – частина волокон колового м'яза рота, які прямують сагітально до шкіри губ.

Койтер Волхер (1534-1600), голландський лікар і анатом. Народився в Гронінгені. Навчався в Італії, вивчав анатомію в Пізі у Фаллопія, потім у Євстахія. З 1564 року – професор анатомії в Болоньї. З 1569 року – міський лікар в Нюрнберзі, пізніше військовий лікар-хірург. Пропагував розтин трупів для навчальних і наукових цілей. Йому належить відкриття спинномозкових вузлів, опис процесу розвитку курячого зародка, малюнок скелета зародка людини. Склавав перший атлас з топографічної анатомії (1573), провів порівняльне вивчення анатомії багатьох хребетних тварин, замалювавши їх скелети.

Койтера м'яз [V.Koyter] (м'яз-зморщувач брови, m. corrugator supercilii) – мимічний м'яз, який зсуває брови, утворюючи між ними поздовжні складки; починається від носової частини лобової кістки, прямує доверху і латерально, прикріплюється до шкіри відповідної брови. Частина пучків м'яза-зморщувача брови на склепінні черепа переплітається з пучками колового м'яза ока та з потилично-лобовим м'язом. Тягне шкіру лоба донизу і медіально, в результаті чого над коренем носа утворюються вертикальні (поздовжні) складки.

Лаут Томас (1758-1826), французький анатом. Народився в Страсбурзі. Медичну освіту

здобув в Паризькому університеті, удосконалював знання в Лондоні у І. Гунтера (1782). Після повернення на батьківщину в 1785 р. був обраний професором хірургії та анатомії в Страсбурзі. Займався вивченням анатомії м'язів, зв'язок, опублікував в 1798 р. анатомічні рекомендації «Елементи міології і синдесмології».

Лаута м'яз [E.A.Lauth] (м'яз-опускач вушної раковини, m. depressor auriculae) – починається від хрящової частини зовнішнього слухового ходу, прикріплюється до шилоподібного відростка скроневої кістки або шийного апоневроза (варіант будови м'яза).

Меркель Карл (1812-1876), німецький анатом і ларинголог. Народився в Лейпцигу. Професор ларингології в Лейпцигу. Займався питаннями нормальної і порівняльної анатомії, а також фізіології органів дихальної системи, м'язового апарату людського тіла.

Меркеля м'яз [K.L.Merkel] (м'яз-звужувач нижньої губи) – нижня частина колового м'яза рота (варіант будови м'язів округлості рота).

Мюллера м'яз [H.Muller] (колові волокна війкового м'яза, fibrae circulares m. ciliaris) – медіальна порція м'язових волокон війкового м'яза; звужує війкове тіло і наближує його до кришталика, що призводить до послаблення капсули кришталика та збільшення його кривини.

Мюллера очноямковий м'яз [H.Muller] (очноямковий м'яз, m. orbitalis) – складається з гладеньких м'язових волокон; починається на задній поверхні м'яза-підіймача верхньої повіки, на 2 мм ззаду від місця переходу його в сухожилок; прикріплюється до верхнього хряща повіки за допомогою сполучнотканинного шару, який містить велику кількість еластичних волокон; знаходиться в глибині очної ямки, перегинається через нижню очноямкову щілину. Завдяки сагітальному напрямку м'язових волокон розширює очну щілину та тягне вгору верхню повіку.

Ріолан Жан
(1577-1657),

Санторіні Джованні
(1681-1737),

Старков Арсеній Вікторович
(1874-1927).

Ріолан Жан (1577-1657), французький лікар і анатом. Народився в Парижі. Професор анатомії і ботаніки в Парижі, лейб-медик короля. У 1613 р. – професор анатомії і ботаніки Паризького

університету. Ним описані багато анатомічних утворень: меніски колінного суглоба, брижа, сальник, сальникові відростки, сім'яні каналці. У 1610 р. опублікував підручник з описової анато-

мії людини.

Ріолана м'яз [J.Riolan] (коловий м'яз ока, *m. orbicularis oculi*) – м'язові волокна, які простягаються уздовж країв повік.

Санторіні Джованні (1681-1737), італійський анатом, учень М. Мальпігі. Народився у Венеції. Медицину вивчав в Болоньї, Падуї та Пізі, де в 1701 році отримав диплом лікаря. З 1703 по 1728 рр. – професор анатомії і медицини у Венеції. Інтенсивно займався описовою анатомією людини. Опублікував працю «Анатомічні спостереження» (1714), трактат «Про гортань» (1724); описав багато дрібних м'язів обличчя.

Санторіні м'яз [G.D.Santorini] – 1) м'яз гордіїв (*m. procerus*) – мімічний м'яз, який опускає шкіру надперенісся, утворюючи поперечні складки; починається на спинці носа і прикріплюється до шкіри надперенісся; 2) м'яз сміху (*m. risorius*) – мімічний м'яз, який відтягує кут рота латерально, поглиблюючи носогубну складку; починається від привушної фасції та жувального м'яза, прикріплюється до шкіри кута рота; 3) м'яз-зморщувач нижньої губи (*m. corrugator labii inferioris*) – починається від основи нижньої щелепи, нижче підборідного отвору, прикріплюється до шкіри і слизової оболонки нижньої губи; відтягує і зморщує нижню губу, бере участь у вираженні іронії, суму та відрази; частково покритий м'язом-опускачем кута рота; 4) малий виличний м'яз (*m. zygomaticus minor*) – починається від виличної кістки, вплітається у шкіру кута рота; поглиблює носогубну складку і тягне крило носа вгору.

Старков Арсеній Вікторович (1874-1927). У 1900 р. захистив докторську дисертацію. У 1917-1922 рр. завідував кафедрою нормальної анатомії Київського університету. У 1922 р. поїхав до Праги, з 1925 р завідував кафедрою анатомії в Ризі. Основні наукові дослідження присвячені вивченню фасцій і клітковинних просторів малого тазу, анатомії м'язів і внутрішніх органів.

Старкова фасціальна завеса [О.В.Старков] – фасціальний листок, який розмежовує приглотковий та міжщелепний клітковинні простори глибокої ділянки лиця; знаходиться медіальніше привушної залози, прикріплюється до нижніх країв піхви шилоподібного відростка.

Шипо трикутник [A.Chippault] – трикутник на зовнішній поверхні соскоподібного відростка; обмежений: зверху – умовною горизонтальною лінією, яка є продовженням назад виличної дуги; спереду – заднім краєм зовнішнього слухового отвору з надходовою остю (Генле ость, Цукеркандля ость), ззаду – соскоподібним гребенем, до якого прикріплюється груднинно-ключично-соскоподібний м'яз; раціональне місце для антропометрії.

Ювари діафрагма [E.Juvara] (Іоннеско діаф-

рагма, шилоподібна діафрагма, *diaphragma styloideum*) – фронтальна фасціальна пластинка, яка утворена фасціальними листками глибокої ділянки лиця, що відходять від шилоподібного відростка, шило-під'язикового, шило-глоткового та шило-язикового м'язів; натягнута між шилоподібним відростком і глотково-передхребтовим фасціальним вузлом; спереду продовжується у фасціальну завісу Старкова, медіально – у глотково-передхребтову фасцію (Шарпі фасція).

Юнга м'яз [K.G.Jung] (пірамідний м'яз вушної раковини, *m. pyramidalis auriculae*) – рудиментний м'яз; починається від козелка, прикріплюється до ості завитки вушної раковини.

Беклар П'єр (1785-1825), французький лікар і анатом. Народився в Ангерсі. Медичну освіту здобув у Парижі. Лікар, а потім професор анатомії в Паризькому університеті. Вивчав нормальну анатомію і ембріологію людини.

Беклара трикутник [P.Beclard] (нижній язиковий трикутник – *trigonum linguale inferior*) – розташовується під язиковим трикутником Пирогова; обмежений заднім черевцем двочеревцевого м'яза, заднім краєм під'язиково-язикового м'яза (Загласа) і великим рогом під'язикової кістки. В його межах під під'язиково-язиковим м'язом простягається язикова артерія, яку можна оголити для перев'язки з приводу кровотечі.

Бойєр Алексис (1757-1833), французький лікар і анатом. Професор анатомії, фізіології і хірургії в Парижі. Хірург паризької лікарні Hôtel-Dieu. У 1797-1799 рр. опублікував рекомендації з описової анатомії людини в 4 томах.

Бойєра сумка [A.Boyer] – слизова сумка, яка знаходиться на поверхні щито-під'язикової перетинки, між нею і щито-під'язиковим м'язом; утворюється внаслідок постійних рухів гортані і під'язикової кістки при ковтанні.

Бурнс Аллан (1781-1813), англійський лікар і анатом. Народився в Глазго. Працював лікарем, а з 1805 по 1810 рр. – викладачем в медичній школі Глазго. Займався вивченням хірургічної анатомії людини; опублікував ряд робіт і посібник (1811).

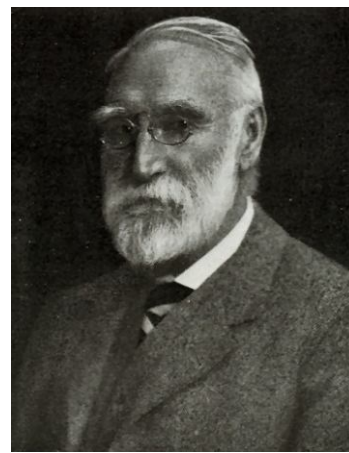
Бурнса простір [A.Burns] (надгруднинний міжяпоневротичний простір, *spatium interaponeuroticum suprasternale*) – міжфасціальна щілина над яремною вирізкою груднини, обмежена поверхневою та глибокою пластинками власної фасції шиї (за В.М. Шевкуненком); вмістом є: пухка клітковина, анастомоз між передніми яремними венами (*arcus venosus jugularis*), лімфатичні судини та надгруднинні лімфатичні вузли; сполучається з бічними заутками (*recessus laterales*), які знаходяться позаду груднинно-ключично-соскоподібних м'язів.

Вальдейер Вільгельм
(1836-1921),

Грубер Венцеслав Леопольдович
(1814-1890),

Дуглас Джеймс
(1675-1742),

Вальдейер Вільгельм (1836-1921), німецький анатом. Народився в Брауншвейгу. Спочатку вивчав математику і природознавство в Геттінгені, потім присвятив себе анатомії. У 1861 році закінчив медичний факультет Берлінського університету. Працював асистентом по фізіології в Кенігсберзі і Бреславлі (Вроцлаві). У 1865 р. – екстраординарний, а з 1867 р. – ординарний професор патологічної анатомії в Бреславлі. У 1872 р. – професор анатомії в Страсбурзі, з 1883 р. – директор Берлінського анатомічного інституту. Займався анатомічними, гістологічними, порівняльно-анатомічними, ембріологічними дослідженнями. Був одним з перших прихильників нейронної теорії Кахала, запропонував термін «нейрон».

Вальдейєра підключичний трикутник [H.W.Waldeyer-Hartz] (підключичний трикутник, *trigonum subclaviculare*) – обмежений: латерально – переднім драбинчастим м'язом, медіально – нижньою частиною довгого м'яза шиї, знизу – куполом плеври. Вмістом є: початковий відділ хребетної артерії, середній і нижній (або шийно-грудний) шийні вузли симпатичного стовбура, нижня щитоподібна артерія, верхня частина грудної протоки.

Грассе контрактура [J.Grasset] – контрактура груднинно-ключично-соскоподібного м'яза на паралізованому боці внаслідок крововиливу в мозок.

Грубер Венцеслав Леопольдович (1814-1890), австрійський анатом, який працював у Росії. Академік Петербурзької академії наук, заслужений професор Медико-хірургічної академії (нині Військово-медична академія). Народився в Круканиці (Богемія). Закінчив університет в Празі. З 1842 по 1847 рр. – прозектор анатомії в Празькому ун-ті. У 1847 р. на запрошення М.І. Пирогова приїхав в Росію. Працював прозектором за курсом нормальної і патологічної анатомії в Медико-хірургічній академії в Петербурзі. З 1858 по 1888 рр. – завідувач кафедри анатомії. Створив анатомічний музей. Під його керівництвом в 1871 р. був збудований новий анатомічний

корпус. Провів велику роботу з реорганізації викладання анатомії.

Грубера мішок [W.L.Gruber] (сліпий мішок груднинно-ключично-соскоподібного м'яза, *saccus caecus musculi sternocleidomastoidei*) – утворений зрощенням власної і лопатково-ключичної фасції шиї вздовж латерального краю груднинно-ключично-соскоподібного м'яза.

Дікей Джон (1882-1912), ірландський анатом. Після закінчення університету працював демонстратором з анатомії в університеті Кінсі в Белфасті. У 1911 р. блискуче захистив дисертацію з прикладної анатомії легенів і плеври. У 1912 році обраний професором анатомії Західного медичного коледжу в Лондоні (Онтаріо). Наукові дослідження пов'язані з розробкою питань топографічної анатомії органів людського тіла.

Дікея волокна [J.S.Dickey] (Дікея додаткова зв'язка) – тонкі фасціальні волокна, які простягаються від сухожилка переднього драбинчастого м'яза до купола плеври; укріплюють його фасціальну піхву.

Діттель Леопольд (1815-1898), австрійський хірург і анатом. Народився в м. Фулнеке (Сілезія). У 1865 році обраний професором хірургії у Відні. У 1880 р. пішов у відставку. Займався вивченням топографічних взаємодій м'язів і фасцій. У 1857 р. опублікував монографію «Топографія фасцій шиї».

Діттеля серпоподібна складка [L.R.Dittell] – потовщення поверхневої фасції шиї у ділянці верхнього отвору грудної клітки, крізь яке зовнішня яремна вена пронизує фасцію і впадає у венозний кут Пирогова.

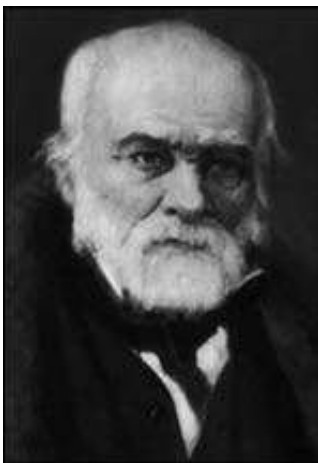
Дуглас Джеймс (1675-1742), англійський анатом і лікар. Народився в Баадсі (Шотландія). Працював хірургом і акушером-гінекологом в Лондоні. Вивчав топографічну анатомію органів черевної порожнини і малого тазу. У 1730 р. опублікував монографію про будову і топографію очеревини.

Дугласа м'яз [J.Douglas] (шило-хондропід'язиковий м'яз, *m. stylochondrohyoideus*) – додаткові пучки шило-під'язикового м'яза, які пря-

мують від шилоподібного відростка до під'язикової кістки.

Ерба точка [W.H.Erb] – умовна точка, яка визначається біля заднього краю груднинно-ключично-соскоподібного м'яза, на межі його верхньої і середньої третин – місце виходу гілок шийного сплетення в підшкірну клітковину бічного трикутника шиї; топографоанатомічний орієнтир при виконанні регіонарної анестезії шийного сплетення.

Жерді П'єр (1797-1856), французький лікар, анатом і патолог. Народився в Лоше. Працював хірургом в Парижі. В останні роки життя – прозектор з анатомії і фізіології. Відомі його роботи в області топографічної анатомії і хірургії. У 1851 р. опублікував посібник з хірургії, в якому узагальнив свої спостереження з анатомії органів

Пирогов Микола Іванович
(1810-1881),

Пирогов Микола Іванович (1810-1881), вітчизняний хірург, анатом і громадський діяч. Народився в Москві. У 1824 році вступив до Московського університету, після закінчення якого в 1828 р. був направлений в Дерпт для підготовки до професорської діяльності. У 1832 році захистив докторську дисертацію. У 1833-1835 рр. – на стажуванні в Німеччині, в 1836 р. – професор теоретичної і практичної хірургії Дерптського університету, в 1837 р. – ординарний професор і викладач Петербурзької медико-хірургічної академії, з 1841 по 1856 рр. – професор госпітальної хірургічної клініки, патологічної та хірургічної анатомії. Анатомічні праці М.І. Пирогова створили наукову основу для становлення хірургії, сприяли розвитку в ній експериментального методу. Автор ряду широко відомих в медицині оригінальних монографій, атласів і посібників з топографічної та патологічної анатомії, хірургії, військово-польової хірургії, серед них «Хірургічна анатомія артеріальних стовбурів і фасцій» (1838), «Повний курс прикладної анатомії людського тіла» (1843-1848), «Ілюстрована топографічна анатомія розпилів, проведених у трьох напрямках через заморожене людське тіло» (1852-1859).

людського тіла.

Жерді під'язикова ямка [P.N.Gerdy] (Жерді сонна ямка, Жерді сонний трикутник, Мальгеня трикутник, Мальгеня ямка, Рюдінгера трикутник) – обмежена груднинно-ключично-соскоподібним м'язом (ззаду), лопатково-під'язиковим м'язом (знизу), заднім черевцем двочеревцевого м'яза (зверху); використовується для оголення основного судинно-нервового пучка шиї з метою перев'язки сонної артерії.

Заглас Джон (1852-1953), англійський анатом, працював в Единбурзі. Вивчав анатомію опорно-рухового апарату людського тіла.

Загласа м'яз [J.Zaglas] (під'язиково-язиковий м'яз, m. hyoglossus) – середні м'язові волокна під'язиково-язикового м'яза, які прямують від малих рогів під'язикової кістки до кореня язика.

Шарпей Вільям
(1802-1880),

Пирогова трикутник [М.І.Пирогов] – язиковий трикутник (trigonum linguale) – ділянка в піднижньощелепному трикутнику, який відноситься до переднього трикутника шиї; обмежений: спереду – заднім (латеральним) краєм щелепно-під'язикового м'яза, ззаду та знизу – заднім черевцем двочеревцевого м'яза, зверху – під'язиковим нервом і язиковою веною; дно трикутника – під'язиково-язиковий м'яз; місце оголення та перев'язки язикової артерії (гілки зовнішньої сонної артерії).

Портер Вільям (1790-1861), ірландський хірург. З 1836 року – професор хірургії в Трінті-коледжі (Дублін). Займався вивченням хірургічної анатомії органів грудної порожнини. У 1826 р. опублікував роботу «Про хірургічну патологію гортані і трахеї».

Портера фасція [W.H.Porter] (Ріше апоневроз, Ріше передтрахеїна пластинка, Ріше шийна фасція) – передтрахеїна пластинка (lamina pretrachealis) шийної фасції, яка прикріплюється до тіла та рогів під'язикової кістки, груднинно-ключичного суглоба, груднинного кінця ключиці та ості лопатки; утворює фасціальні піхви для груднинно-під'язикового, груднинно-щитоподібного, щито-під'язикового і лопатково-під'язикового м'язів.

Ріолана букет [J.Riolan] («букет анатомічний») група м'язів, які починаються від шилоподібного відростка (шило-під'язиковий, шило-глотковий, шило-язиковий м'язи).

Сімона трикутник [W.Simon] – обмежений поворотним гортанним нервом (медіально), загальною сонною артерією (латерально) та нижньою щитоподібною артерією (зверху); топографо-анатомічна «заборонена зона», де можна травмувати гілки блукаючого нерва під час хірургічних втручань на щитоподібній залозі.

Фарабеф Луїс (1841-1910), французький анатом і хірург. Професор і директор анатомічного департаменту медичного факультету в Парижі (1878-1886). Вивчав хірургічну анатомію органів людського тіла.

Фарабефа трикутник [L.H.Farabeuf] – знаходиться в сонному трикутнику; обмежений внутрішньою яремною і лицевою венами та під'язиковим нервом; топографоанатомічний орієнтир при оперативних втручаннях на шиї.

Шарпей Вільям (1802-1880), англійський анатом. Народився в Арброуті (Шотландія). Медичну освіту здобув в Единбурзькому університеті. Тривалий час жив і працював лікарем в Німеччині, Швейцарії та Італії. У 1836 році захистив дисертацію доктора анатомії і фізіології. У 1839 р. став професором анатомії в Абердіні, з 1841 р. викладав анатомію в Единбурзі, з 1848 по 1877 рр. – в університеті Глазго. Наукові дослідження присвячені топографічній анатомії людини.

Шарпея фасція [W.Sharpey] (глотково-передхребтова фасція, fascia rharyngopraevertebralis) – листок власної фасції лица, який розмежовує заглотковий та приглотковий клітковинні простори.

Висновки

Отже, епоніми представляють медичну науку в її історичному розвитку як живу низку вчених, які її створили. Дослідження термінів-епонімів дозволяє зберегти для науки імена не тільки тих вчених, які ще залишаються в пам'яті вдячних нащадків, а й тих, які внесли вклад в науку, а потім були незаслужено забуті. Епоніми – назва хвороби, метода чи структури, у склад якої входить власна назва (прізвище) особи, що вперше виявила чи описала дану структуру. Епоніми дають змогу орієнтуватися в історії медичної науки, особливо – періоду відкриттів та детальних досліджень анатомічних структур. З одного боку, епонімом надають певний національний колорит предмету, з іншого – проводять важливий і потрібний екскурс в історію медицини, також – незвичайні і нестандартні епонімом можуть полегшити запам'ятовування предмета. Можливо, саме з цих причин епонімом так вперто не залишають морфологічну науку.

Література

1. Kostylenko YuP, Starchenko II, Pryluts'kyy OK, Hryn VH. Anatomiya lyudyny (kurs lektsiy).[Human Anatomy (course of

lectures)]. Navch. posib. dlya studentiv stomatolohichnykh fakul'tetiv vyshchykh medychnykh navchal'nykh zakladiv Ukrainy IV rivnya akredytatsiyi. Poltava. 2015. 188 p. (Ukrainian).

2. Akhtemiychuk YuT, Khmara TV, Pronyayev DV. Eponimichni termini v klinichniy anatomiyi holovy ta shyyi [Eponymic terms in clinical anatomy of the head and neck]. Chernivtsi: Meduniversytet; 2013; 176 p. (Ukrainian).

3. Cherkasov VH, Bobryk II, Humins'kyy YUY, Koval'chuk OI. Mizhnarodna anatomichna terminolohiya (latyns'ki, ukrayins'ki, rosiys'ki ta anhliys'ki ekvivalenty) [International Anatomical Terminology (Latin, Ukrainian, Russian and international equivalents)]. Vinnytsya: Nova knyha; 2010. 392 p. (Ukrainian).

4. Chernyavskiy MN. Kratkiy ocherk istorii i problemy uporyadocheniya meditsinskoy terminologii: entsiklopedicheskiy slovar' meditsinskikh terminov [A brief essay on the history and problems of streamlining medical terminology: an encyclopedic dictionary of medical terms]. Moskva: Sovetskaya entsiklopediya; 1984;3:410-25. (Russian).

5. Danilenko VP. Russkaya eponimoterminologiya: Opyt lingvisticheskogo opisaniya [Linguistic description experience]. Moskva: Nauka; 2007. 246 p. (Russian).

6. Deyneha TF, Svintsyts'ka NL, Rohulya VO, Hryn VH. Napryamky udoskonalennya pidhotovky maybutnikh likariv u suchasnykh umovakh na kafedri anatomiyi lyudyny. [Directions for improving the training of future doctors in modern conditions at the Department of Human Anatomy]. Osnovni napryamky udoskonalennya pidhotovky medychnykh kadrov u suchasnykh umovakh : materialy vseukr. nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uchastyu. Poltava, 2015. P. 71-73. (Ukrainian).

7. Dubrovina OV, Sherstyuk OO, Tarasenko YAA, Hryn VH, Horbachenko OB, Toropova AA. Shlyakhy pidvyshchennya yakosti vyshchoyi medychnoyi osvity u pidhotovtsi studentiv stomatolohichnoho fakul'tetu do litsenzovanoho intehrovanoho ispytu. [Ways to improve the quality of higher medical education in preparing students of the Faculty of Dentistry for the licensed integrated exam]. Aktual'ni problemy suchasnoyi vyshchoyi medychnoyi osvity v Ukraini : navch.- nauk. konf. z mizhnar. uchastyu. Poltava: 2019. P.76-78. (Ukrainian).

8. Dzyuba M. Eponimichni naymenuvannya v ukrayins'kiy naukoviy terminolohiyi [Eponymic names in Ukrainian scientific terminology]. Ukrayins'ka mova. 2010;3:55-63. (Ukrainian).

9. Goncharov NI. Illyustrirovanny slovar' eponimov v morfologii [Illustrated dictionary of eponyms in morphology]. Volgograd: Izdatel'; 2009. 504 p. (Russian).

10. Hryn VH, Bilash VP. Navchal'nyy naochnyy posibnyk dlya studentiv medychnykh fakul'tetiv zakladiv vyshchoyi osvity MOZ Ukrainy. Oporno-rukhovyy aparat lyudyny. [Locomotor apparatus of Human]. Poltava: FOP Myron I.A.; 2019. 144 p. (Ukrainian).

11. Hryn VH, Cherkun NO, Holovko OH. Eponimichni termini v morfologiyi ta patolohiyi cherepa lyudyny. [Eponymous terms in the morphology and pathology of the human skull]. Aktual'ni problemy suchasnoyi medytsyny: Visnyk Ukrainy's'koyi medychnoyi stomatolohichnoyi akademiyi. 2019;2(66):174-182. (Ukrainian).

12. Kandelaki TL. Semantika i motivirovannost' eponimov-terminov [The semantics and motivation of eponyms-terms]. Moskva: Nauka; 2007. 168 p. (Russian).

13. Lysenko V. Termini-eponymy v ukrayins'kiy anatomichniy terminolohiyi [Terms-eponyms in the Ukrainian anatomical terminology]. Visnyk Nats. un-tu «L'vivs'ka politekhnika». Seriya «Problemy ukrayins'koyi terminolohiyi».2009;648:66–70. (Ukrainian).

14. Netlyukh MA. Ukrayins'ko-latyns'kyy anatomichnyy slovnyk [Ukrainian-Latin Anatomical Dictionary]. L'viv: Strim; 2000. 216 p. (Ukrainian).

15. Samusev RP, Goncharov NI. Eponimy v morfologii [Eponyms in morphology]. Moskva: Meditsina; 1989. 352 p. (Russian).

16. Sherstyuk OO, Hryn VH, Bilash VP, Severyn YuM, Katsenko AL. Eponimichni nazvy vnutrishnikh orhaniv [Eponymic names of internal organs]. Svit medytsyny ta biolohiyi. 2014;2(44):226-8. (Ukrainian).

17. Svintsyts'ka NL, Hryn VH, Katsenko AL. Osoblyvosti formuvannya profesiynoho rozvytku inozemnykh studentiv pid chas vyvchennya dystsypliny «Anatomiya lyudyny». [Features of the formation of professional development of foreign students during the study of the discipline "Human Anatomy"]. Aktual'ni pytannya medychnoyi (farmatsvtychnoyi) osvity inozemnykh hromadyan: problemy ta perspektyvy : navch.-nauk. konf. z mizhnar. uchastyu. Poltava. 2018;81-83. (Ukrainian).

18. Svintsytska NL, Hryn VH. Morfofunctional structure of the skull: study guide. Poltava. 2016;170 p.

19. Svintsyts'ka NL, Sherstyuk OO, Deyneha TF, Rohulya VO, Hryn VH. Vplyv naukovykh doslidzhen' vykladacha na formuvannya suchasnoho likarya. [Influence of scientific researches of the teacher on formation of the modern doctor]. Osnovni napryamky udoskonalennya pidhotovky medychnykh kadrov u suchasnykh umovakh: materialy vseukr. nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uchastyu. Poltava. 2015;213-214. (Ukrainian).

20. Toporov HM, Skrypnikov MS, Pronina OM, Danyl'chenko SI, za red. Skrypnikova MS. Slovnyk eponimichnykh terminiv u klinichniy anatomiyi lyudyny: dlya stud. med. navch. zakl. [Dictionary of eponymous terms in clinical anatomy of a person: for students of medical educational institutions]. Ukr. med. stomatol. akad., Khark. derzh. med. akad. pislyadyplom. osvity. Poltava: Verstka; 2003. 259 p. (Ukrainian).
21. Yakovleva AM, Afons'ka TM. Suchasnyy tlumachnyy slovnyk ukraïns'koyi movy [Dictionary of Modern Ukrainian language]. Kharkiv: PP «TORSSH plus»; 2007. 672 p. (Ukrainian).

Реферат

ЕПОНИМИЧЕСКИЕ ТЕРМИНЫ В МОРФОЛОГИИ СТРУКТУР ГОЛОВЫ И ШЕИ ЧЕЛОВЕКА

Гринь В.Г., Свинцицкая Н.Л., Дейнега Т.Ф., Билаш В.П., Дубровина Е.В.

Ключевые слова: эпоним, анатомия, мышца, шея, фасция.

Вступление. В морфологических науках (анатомия человека, клиническая, топографическая и патологическая анатомия, гистология, эмбриология, цитология и т.д.) эпонимы употребляют давно и постоянно. Специалисты применяют термины-эпонимы, что способствует их профессиональному становлению, повышает интеллектуальный уровень медика, ведь в эпониме – часть истории, культуры, которая создавалась, начиная от древнейших времен большими сподвижниками медицинской отрасли знаний к настоящему. Важным является исследование эпонимов в медицинской отрасли знаний. Цель. В сжатой форме объяснить происхождение эпонимов при изучении мышечно-фасциальных структур головы и шеи человека, дать представление об ученых, чьиими именами названы те или иные термины путем библиографического анализа литературы. Материалы и методы. В работе использованы общепhilosophические и общенаучные методы исследования, а именно: диалектический, историко-хронологический, библиографически-описательный, аналитический и др. Результаты и выводы. Исследование терминов эпонимов позволяет сохранить для науки имена не только тех ученых, которые еще остаются в памяти благодарных потомков, но и тех, которые внесли вклад в науку, а потом были незаслуженно забыты. Эпонимы позволяют ориентироваться в истории медицинской науки, особенно – периода открытий и детальных исследований анатомических структур. С одной стороны, эпонимом оказывают определенный национальный колорит предмета, с другой – проводят важный и нужный экскурс в историю медицины, также – необычные и нестандартные эпонимы могут облегчить запоминание предмета.

Summary

EPONYMIC TERMS IN MORPHOLOGY OF HUMAN HEAD AND NECK STRUCTURES

Hryn V. H., Svintsytska N. L., Deineha T. F., Bilash V. P., Dubrovina O. V.

Key words: eponym, anatomy, muscle, neck, fascia.

Introduction. In the morphological sciences (human anatomy, clinical, topographic and pathological anatomy, histology, embryology, cytology, etc.), eponyms have been used for a long time. Experts apply eponymous terms, which contribute to the professional development of healthcare professionals, enrich their intellectual background, because an eponym comprises a piece of history and culture that have been created from the earliest times. Therefore, investigating eponyms in the medicine domain is of great cultural and professional importance. The purpose of this study is to elucidate the origin of eponyms relating to musculo-fascial structures of the human head and neck, and to obtain more information about the scientists whose names were given to certain terms through bibliographic analysis of the literature. Materials and methods. The methodology included general philosophical and general scientific research methods: dialectical, historical-chronological, bibliographic-descriptive, analytical, etc. Results and conclusions. The study of the eponymic terms contribute to the medical science by presenting the names of not only those scientists who are still remaining in the memory of grateful descendants, but also those who contributed to science, and then were undeservedly forgotten. Eponyms allow one to navigate the history of medical science, especially over the period of discoveries and detailed studies of anatomical structures. On the one hand, a certain national flavour of the subject is rendered by the eponym, on the other hand, one can conduct an important and necessary excursion into the history of medicine; also, unusual and non-standard eponyms can facilitate memorization of the subject.